

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2023, sp. zn. 29 Cdo 3609/2022, ECLI:CZ:NS:2023:29.CDO.3609.2022.1

Číslo: 92/2024

Právní věta:

O plnění podléhající režimu § 2993 o. z. půjde i tam, kde bude nezbytné vypořádat plnění poskytované proto, že se strany zmýlily v předpokladu, že smlouva nadále trvá, ač již nastala rozvazovací podmínka, která vedla k jejímu skončení (pro budoucí období).

Jestliže si obě smluvní strany po skončení smlouvy nadále poskytují smlouvou sjednaná vzájemná plnění, přičemž alespoň jedna z nich takové plnění přijímá (posuzováno z jejího objektivizovaného pohledu) jako plnění ze smlouvy, uplatní se úprava obsažená v § 2993 o. z. bez zřetele k tomu, že druhá smluvní strana vzájemné plnění přijímala, ačkoli věděla, že o plnění podle smlouvy již nemůže jít (že smlouva již skončila), a k tomu, zda námitku vzájemnosti plnění posléze uplatní právě tato druhá smluvní strana.

Vzájemnému zúčtování peněžitých plnění nebo peněžitých náhrad postupem podle § 2993 o. z. nebrání ani úprava zakazující započtení některých pohledávek v průběhu insolvenčního řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2023

Spisová značka: 29 Cdo 3609/2022

Číslo rozhodnutí: 92

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Insolvenční řízení (účinky, zahájení), Vzájemné plnění, Započtení pohledávky

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 13. 4. 2022, sp. zn. 35 Co 136/2021, ve znění usnesení téhož soudu ze dne 25. 5. 2022, sp. zn. 35 Co 136/2021, a věc vrátil Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobočce v Liberci k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou 20. 1. 2018 se žalobce (J. R., jako insolvenční správce dlužníka Tiskárny R. s. r. o.) domáhal vůči žalovaným [1/ U., s. r. o., a 2/ J. K. (dále též jen „J. K.“)] toho, aby společně a nerozdílně zaplatili ve prospěch majetkové podstaty dlužníka částku 760.000 Kč. Po prvním žalovaném dále požadoval zaplacení příslušenství představovaného zákonným úrokem z prodlení z částky 640.000 Kč za dobu od 15. 5. 2017 do zaplacení.

2. Žalobu odůvodnil tím, že jde o částku, kterou po prohlášení konkursu na majetek dlužníka (17. 2. 2015) postupně zaplatil z majetkové podstaty dlužníka (tak, že uhradil dne 28. 8. a 9. 9. 2016 vždy částku 120.000 Kč, dne 21. 10. 2016 částku 50.000 Kč, dne 21. 11. 2016 částku 20.000 Kč, ve dnech 22. a 28. 11. 2016 vždy částku 50.000 Kč, dne 20. 12. 2016 částku 70.000 Kč, ve dnech 23. 2. a 14. 3. 2017 vždy částku 120.000 Kč a dne 31. 3. 2017 částku 40.000 Kč) jako podnájemné podle podnájemní smlouvy uzavřené mezi dlužníkem (jako podnájemcem) a prvním žalovaným (jako nájemcem) dne 30. 4. 2012, jejímž předmětem byly označené stroje, nevěda, že podnájemní smlouva zanikla k 31. 8. 2016. Po prvním žalovaném požadoval žalobce zaplacení požadované částky z titulu bezdůvodného obohacení, po druhém žalovaném (coby jednateli prvního žalovaného i dlužníka) z titulu náhrady škody způsobené porušením povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře (jelikož jako jednatel prvního žalovaného uplatňoval platby za podnájemné vůči dlužníku, ačkoli věděl, že podnájemní smlouva zanikla).

3. Usnesením ze dne 16. 1. 2019, č. j. 59 C 47/2018-39, vyloučil Okresní soud v Liberci nárok uplatněný žalobcem vůči druhému žalovanému k samostatnému řízení.

4. Rozsudkem ze dne 4. 3. 2021, č. j. 59 C 47/2018-163, okresní soud:

[1] Zamítl žalobu vůči prvnímu žalovanému (dále též jen „žalovaný“) [bod I. výroku].

[2] Uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 88.230,70 Kč (bod II. výroku).

5. Okresní soud - vycházejí z ustanovení § 36, § 40, § 246 odst. 1 a § 253 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), z ustanovení § 555 odst. 1, § 556 a § 2991 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), jakož i ze závěrů obsažených v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. [29 Odo 52/2002](#) [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 28/2006 Sb. rozh. obč (dále jen „R 28/2006“), který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu] - dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

6. V soudním řízení, v němž se žalobce z titulu bezdůvodného obohacení domáhá vrácení plnění ze zaniklé smlouvy, lze přiznat pouze vrácení toho, oč peněžité plnění žalobce (nebo peněžité náhrada za ně) přesahuje peněžité plnění (nebo peněžitou náhradu za ně) poskytnuté mu podle smlouvy žalovaným ([R 28/2006](#)). Obdobné pravidlo dopadá i na projednávanou věc (plnění ze zaniklé podnájemní smlouvy) v poměrech aktuální právní úpravy bezdůvodného obohacení v občanském zákoníku.

7. Je nesporné, že dlužníku (podnájemci) se dostalo za platby žalovanému (nájemci) protiplnění v podobě užívání tiskařských strojů, přičemž žalobce neprokázal, že by se žalovaný na úkor „žalobce“ (správně na úkor majetkové podstaty dlužníka) bezdůvodně obohatil (že hodnota plnění dlužníka žalovanému převyšovala hodnotu protiplnění) a v úvahu nepřichází ani plnění z jiného důvodu (např. z titulu náhrady škody).

8. K odvolání žalobce Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci (dále jen „odvolací soud“ nebo „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 13. 4. 2022, č. j. 35 Co 136/2021-248, ve znění (doplňujícího) usnesení téhož soudu ze dne 25. 5. 2022, č. j. 35 Co 136/2021-253 (již za účasti společnosti L. C. s. r. o., která v průběhu odvolacího řízení vstoupila do řízení jako vedlejší účastník řízení na straně žalovaného):

[1] Změnil rozsudek okresního soudu tak, že uložil žalovanému zaplatit žalobci ve prospěch majetkové podstaty dlužníka do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 760.000 Kč s příslušenstvím představovaným zákonným úrokem z prodlení z částky 640.000 Kč za dobu od 15. 5. 2017 do zaplacení (první výrok).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 7.899,50 Kč (druhý výrok).

[3] Uložil vedlejšímu účastníku řízení zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 7.899,50 Kč, a to společně a nerozdílně s žalovaným (třetí výrok).

9. Odvolací soud – vycházející z ustanovení § 2991 a § 2993 o. z. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí a po doplnění dokazování k následujícím závěrům:

10. Odvolací soud oproti okresnímu soudu ve skutkové rovině uzavírá, že žalobce se dozvěděl o zániku leasingové smlouvy k 31. 8. 2016 (na kterou byla navázána existence podnájemní smlouvy) až v březnu 2017. Jelikož dlužník i po zániku podnájemní smlouvy tiskařské stroje užíval a platil podnájemné sjednané v podnájemní smlouvě, zabýval se odvolací soud tím, kdo byl ochuzen užíváním tiskařských strojů a tím, zda platby „žalobce“ na straně jedné a užívání tiskařských strojů na straně druhé jsou vzájemně podmíněnými (synallagmatickými) plněními.

11. Minimálně od října 2016 byl vlastníkem tiskařských strojů vedlejší účastník, přičemž odvolací soud má za prokázáno, že vedlejší účastník pronajímal tiskařské stroje od 1. 10. 2016 žalovanému. Užívá-li někdo pronajatou věc bez protiplnění, obohacuje se tím na úkor nájemce, nikoli na úkor vlastníka věci.

12. Ustanovení § 2993 o. z. upravuje situace, při nichž bezdůvodné obohacení vzniká plněním na domnělý závazek, jenž z důvodu neplatnosti nebo zdánlivosti nevznikl, nebo následně odpadl. Pro případ, že šlo o oboustranné plnění, stanoví zákon vzájemnou podmíněnost restitučních povinností, ke které soud přihlédně (až) k námitce druhé strany. Platí však, že ustanovení § 2993 o. z. lze aplikovat jen ve vztahu k právům na vrácení těch hodnot, které si strany poskytly v rámci plnění vzájemných smluvních povinností. Právo na vydání majetkového prospěchu, který nebyl získán coby plnění ze smlouvy, není vzájemně podmíněno ve smyslu § 2993 o. z.

13. V projednávané věci žalovaný námitku vzájemného plnění uplatnil (namítal, že za inkasované podnájemné dlužníku nadále umožňoval užívat tiskařské stroje); proto odvolací soud posuzoval vzájemnou spjatost poskytnutých plnění. Námitku žalobce, že vedle uplatnění vzájemnosti je nezbytné také započtení obou pohledávek ve smyslu § 1982 o. z., nemá odvolací soud v poměrech § 2993 o. z. za důvodnou (postačí uplatnění vzájemnosti).

14. Podnájemní smlouva zanikla k 31. 8. 2016 a byť není postaveno najisto, zda vlastníkem tiskařských strojů v době do 30. 9. 2016 byl vedlejší účastník nebo společnost D. L. ČR s. r. o. (dále též jen „společnost D“), je zřejmé, že jím nebyl žalovaný.

15. Jestliže žalovaný (jako nájemce) uzavřel s vedleším účastníkem (jako pronajímatelem) nájemní smlouvu až s účinností od 1. 10. 2016, pak mu v září 2016 nescházelo žádné právo k tiskařským

strojům, takže (ani) nemohl být ochuzen. Vztah z bezdůvodného obohacení mezi žalobcem a žalovaným nemohla založit ani domnělá nebo zrušená smlouva. Původní (podnájemní) smlouva zanikla k 31. 8. 2016 a nová (byť neplatná nebo zdánlivá) smlouva mezi nimi nebyla uzavřena. Žalovaný, uzavírající dohodu o ukončení leasingové smlouvy, přitom o zániku podnájemní smlouvy věděl.

16. Nemůže jít ani o vzájemné plnění z důvodu, který odpadl (ze zrušené smlouvy); u tohoto typu bezdůvodného obohacení se totiž předpokládá, že právní důvod k plnění existuje ještě v době jeho poskytnutí a teprve následně (poté, co bylo poskytnuto plnění) ztratí své právní účinky (odpadne). V září 2016 zde již nebyla podnájemní smlouva a žalovaný sám dlužníku žádné plnění nemohl poskytovat (jelikož neměl žádná práva k tiskařským strojům). Tím, že dlužník uhradil žalovanému za užívání tiskařských strojů 120.000 Kč a žalovaný mu tuto částku nevrátil, se žalovaný bezdůvodně obohatil na úkor dlužníka ve smyslu § 2991 o. z.; dlužník takto plnil bez právního důvodu.

17. U plnění za následující měsíce (od října 2016 do března 2017) je skutkový stav odlišný (žalovaný od října 2016 disponoval užívacím právem k tiskařským strojům), odvolací soud však potud rovněž dospěl k závěru, že nešlo o plnění vzájemně podmíněné plněním žalovaného, nýbrž o samostatné nároky z bezdůvodného obohacení v režimu § 2991 o. z. Pro užití § 2993 o. z. je (totiž) rozhodující, zda posuzované plnění se dá vztáhnout k určitému (byť neplatnému, zdánlivému či zrušenému) závazku. V případě vzájemných plnění pak musí jít o jeden a týž závazek. Není-li tomu tak, úprava obsažená § 2993 o. z. se neuplatní.

18. Žalobce platil podnájemné 120.000 Kč měsíčně podle podnájemní smlouvy z roku 2012, nevěda, že zanikla k 31. 8. 2016. Žalovaný pak věděl, že podnájemné na původní (podnájemní) smlouvu již nemůže přijímat a nemůže podle ní ani poskytovat plnění. Byť si tedy účastníci zaniklé smlouvy plnili navzájem, nešlo o plnění k jednomu závazku, nýbrž o samostatné nároky na vydání bezdůvodného obohacení získaného plněním bez právního důvodu (§ 2291 o. z.), které spočívalo na jedné straně v poskytnutých platbách a na druhé straně v užívání tiskařských strojů. Žalovaný, který věděl, že od konce srpna 2016 není mezi stranami žádný závazek, (tak) nemůže vznést námitku vzájemného plnění dle § 2993 o. z. K účinné obraně tedy žalovanému nestačí uplatnit vzájemnost podle § 2993 o. z., ale musí zároveň započíst svůj nárok postupem podle § 1982 o. z., k čemuž nedošlo. Takové započtení by ostatně bylo v rozporu s § 140 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona. Žaloba je proto důvodná i co do částky 640.000 Kč (včetně příslušenství), bez ohledu na to, že i žalovanému vznikl (vzájemně nepodmíněný) nárok vůči dlužníku.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

19. Proti prvnímu výroku rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, jakož na vyřešení právní otázky dovolacím soudem dosud neřešené. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Konkrétně dovolatel klade následující otázky:

[1] Musí být žalovaný, který před odvolacím soudem prokázal „zásadní skutečnosti“, poučen o změně právního názoru (odvolacího soudu), jde-li o právní názor, jímž se odvolací soud odchýlil jak od právního posouzení věci soudem prvního stupně, tak od právního posouzení, které předestřel účastníkům při soudním jednání?

[2] Jestliže se insolvenční správce dlužníka, jehož úpadek je řešen konkursem, rozhodne dále provozovat „podnik“ (správně závod) a uzavírá za dlužníka po rozhodnutí o úpadku nové obchodně závazkové vztahy (smlouvy o vzájemném plnění):

1) Má dlužník v rámci těchto vztahů zvláštní postavení vyplývající z insolvenčního zákona a jsou soudy povinny toto jeho privilegované postavení zohlednit před druhou smluvní stranou, nebo je v rovnoprávném postavení s druhou smluvní stranou?

2) Je možné v těchto případech započíst nesporné pohledávky (jednostranně či dohodou), nebo započtení představuje absolutně neplatné právní jednání pro rozpor s § 140 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona?

3) Má soud rozhodovat spravedlivě v souladu s právem nebo musí s ohledem na striktní výklad práva upřednostnit dlužníka a poškodit druhou smluvní stranu?

20. Otázku č. 2 má dovolatel co do rovnoprávného postavení smluvních stran za dovolacím soudem neřešenou, přičemž k položeným otázkám argumentuje v mezích ohlášeného dovolacího důvodu následovně:

K otázce č. [1] (K poučovací povinnosti soudu)

21. Dovolatel je přesvědčen, že odvolací soud rozhodl v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, protože neseznámil účastníky se svým odlišným právním názorem na projednávanou věc a nedal jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. Potud odkazuje na „rozsudek“ (správně jde o usnesení) Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2008, sp. zn. [28 Cdo 1769/2006](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2009, sp. zn. [30 Cdo 2750/2009](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. [32 Cdo 1019/2009](#), a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1128/2012](#), jakož i na nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2013, sp. zn. [I. ÚS 3269/12](#) (jde o nálezy uveřejněné pod číslem 133/2013 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který – je stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže – dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu), a nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. „II. ÚS 3317/15“ (správně jde o nálezy sp. zn. [III. ÚS 3317/15](#), uveřejněné pod číslem 70/2016 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

22. Mínil, že na základě zjištěného skutkového stavu nebylo možné napadené rozhodnutí předvídat a je tak pro něj překvapivé. K tomu poukazuje i na to, že ač s vedlejším účastníkem prokázali uzavření nájemní smlouvy, odvolací soud účastníky vyrozuměl o změně právního názoru a svém závěru o prokázaných skutečnostech, načež rozhodl v rozporu jak s dosud „prezentovaným“ právním názorem okresního soudu, tak s názorem svým.

K otázce č. [2] (K postavení insolvenčního správce při provozování dlužníkového závodu)

23. Dovolatel dovozuje, že rozhodne-li o insolvenční správce o pokračování provozu dlužníkového „podniku“ (správně závodu), je v rovnoprávném postavení s osobami, s nimiž vstupuje do závazkového vztahu.

24. V dané věci „není sporu o tom“, že dovolatel poskytl žalobci plnění, které žalobce spotřeboval, leč dovolává se toho, že plnění mu neměl účtovat žalovaný, ale vedlejší účastník. Dovolatel a vedlejší účastník prokázali, že nárok na úplatu za plnění od žalobce má žalovaný. Soud (rozuměj odvolací soud) ovšem uzavírá, že jde o jiný než dovolatelem uváděný právní důvod (o podnájemní smlouvu), v důsledku čehož by přiznání nároku dovolatele z jiného právního důvodu fakticky vedlo k započtení, které vylučuje § 140 insolvenčního zákona.

25. Faktické řešení spatřuje (odvolací) soud v tom, že žalobě vyhoví a žalovaný se poté může

domáhat vůči dlužníku svého nároku jako pohledávky za majetkovou podstatou. Tento postup ovšem logicky povede k likvidaci dovolatele jako druhé smluvní strany, neboť po něm je plnění v současné době vymáháno exekucí, kdežto on stejné plnění (na která má právo) fakticky nikdy nezíská, jelikož jej tento postup soudu uvrhl do úpadku.

26. Dovolatel usuzuje, že Nejvyšší soud dosud výslovně neřešil, zda v závazkových vztazích uzavíraných v rámci provozu dlužníkovy závodu mají smluvní strany rovnoprávné postavení a zda i v takovém případě má druhá smluvní strana právo na spravedlivé projednání a rozhodnutí věci. K tomu „připomíná“, že není sporu o tom, že má právo na zajištění spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů, takže shora uvedeným výkladem se soudy odchýlily od této ustálené judikatury Nejvyššího soudu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2012, sp. zn. [30 Cdo 3789/2010](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. [30 Cdo 2560/2015](#)) i Ústavního soudu [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. [II. ÚS 635/09](#) (jde o nález uveřejněný pod číslem 176/2010 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu), nebo nález Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2011, sp. zn. [IV. ÚS 2842/10](#) (jde o nález uveřejněný pod číslem 101/2011 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu)].

27. Je lhotečné, zda dovolatelův nárok je založen nájemní smlouvou, jiným právním důvodem, nebo zda jde o nárok z bezdůvodného obohacení; soud je povinen daný právní vztah posoudit a rozhodnout, zda (případně z jakého titulu) má dovolatel na plnění nárok. Tvrzení žalobce, že měl povinnost plnit vedlejšímu účastníku, nikoli dovolateli (přesto, že vedlejší účastník a dovolatel prokázali, že své vztahy uspořádali tak, že nárok na plnění má dovolatel), nemůže vést soud k tomu, že do tohoto vztahu vstoupí a „vytvoří“ bezdůvodné obohacení žalobce na úkor žalovaného s tím, že si žalovaný (případně společnost L) má nárok vysoudit, protože z důvodu změny právního posouzení a nemožnosti započtení (§ 140 insolvenčního zákona) dovolateli nelze přiznat nárok z jiného právního důvodu.

28. Dovolatel uzavírá, že správná odpověď na jím položenou otázku č. [2] je následující:

[1] Rozhodne-li o insolvenční správce o pokračování provozu dlužníkovy závodu, je jeho právní postavení v závazkovém vztahu založeno na rovnosti stran (na což nemá žádný vliv okolnost, že dlužníkův úpadek se řeší konkursem).

[2] I v takovém případě je povinností soudu rozhodovat spravedlivě v souladu se zásadami, na nichž je založen občanský zákoník a není žádného důvodu, proč by měl být dlužník jakkoliv zvýhodňován. To platí i pro případy, „kdy je soudem posouzeno plnění z jiného právního důvodu“, kdy z povahy věci nejde o započtení. Současně je zřejmé, že na takový vztah se neuplatní ustanovení § 140 insolvenčního zákona, vylučující započtení. Zhodnocení majetkové podstaty dlužníka se nemůže dít na úkor třetích osob, které v dobré víře vstoupily do smluvního vztahu s dlužníkem.

29. Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, poukazuje na to, že se z něj nepodává, v čemž se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe v otázkách bezdůvodného obohacení a v otázce zápočtů v insolvenčním řízení. Nesouhlasí ani s tím, že šlo o překvapivé rozhodnutí.

III.

Přípustnost dovolání

30. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění.

31. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností podaného dovolání.

32. Dovolání může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení

přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř.

33. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. správné, vychází dovolací soud ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. [29 Odo 268/2003](#), uveřejněného pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. [31 Cdo 3881/2009](#), uveřejněného pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 10/2014“). Toto omezení, které se prosazuje u věcného přezkumu dovolání (je-li dovolání přípustné), má vliv i na posouzení způsobilosti dovolací argumentace přípustnost dovolání vůbec založit (srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2022, sen. zn. [29 ICdo 46/2020](#), uveřejněného pod číslem 42/2023 Sb. rozh. obč.).

34. Judikatura Nejvyššího soudu je též ustálena v závěru, že spočívá-li rozhodnutí odvolacího soudu na posouzení více právních otázek, z nichž každé samo o sobě vede samostatně k výsledku dosaženému rozhodnutím odvolacího soudu, není dovolání ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, jestliže řešení některé z těchto otázek nebylo dovoláním zpochybněno, nebo jestliže některá z těchto otázek nespĺňuje předpoklady vymezené v ustanovení § 237 o. s. ř. Je tomu tak proto, že dovolací soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody, včetně jejich obsahového vymezení, a z jiných než dovolatelem uplatněných důvodů napadené rozhodnutí přezkoumat nemůže (srov. ustanovení § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. a např. důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. [IV. ÚS 560/08](#), uveřejněného pod číslem 236/2009 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Věcný přezkum posouzení ostatních právních otázek nemůže za tohoto stavu ovlivnit výsledek řízení a dovolání je tak nepřípustné jako celek. Srov. k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. [29 Odo 663/2003](#), uveřejněné pod číslem 48/2006 Sb. rozh. obč., a v poměrech občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013 např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2020, sen. zn. [29 NSČR 43/2018](#), uveřejněné pod číslem 101/2020 Sb. rozh. obč.

35. Dovolání pak logicky není (nemůže být) přípustné podle 237 o. s. ř., jestliže dovolatel jako důvod jeho přípustnosti předestírá dovolacímu soudu k řešení pouze otázku hmotného nebo procesního práva, na níž rozhodnutí odvolacího soudu nezávisí (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2022, sen. zn. [29 ICdo 29/2021](#)).

36. Poměřováno závěry obsaženými v odstavcích 33. až 35. shora není důvod připustit dovolání pro zodpovězení podotázky č. 2) položené dovolatelem Nejvyššímu soudu v rámci právní otázky č. [2]. Nedává totiž žádný smysl zabývat se tím, zda v poměrech dané věci bylo přípustné započtení (zda se zákaz započtení pohledávek obsažený v § 140 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona vztahuje na pohledávky, které věřiteli vznikly vůči dlužníku po rozhodnutí o úpadku dlužníka v důsledku pokračujícího provozu dlužníkovy závodu), jestliže odvolací soud ve skutkové rovině uzavřel (srov. reprodukci napadeného rozhodnutí v odstavci 18. shora, jakož i odstavec 21. odůvodnění napadeného rozhodnutí), že dovolatel neuplatnil svou pohledávku k započtení proti pohledávce žalobce (právní jednání dovolatele směřující k započtení pohledávky proti žalobou uplatněné pohledávce nedokládá ani spisový materiál). Jde tedy o otázku ryze akademickou (o otázku, jejíž zodpovězení nemá pro výsledek dovolacího řízení žádný význam). Jen pro úplnost Nejvyšší soud v dotčených souvislostech odkazuje na závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. [29 Cdo 1430/2014](#), uveřejněném pod číslem 63/2018 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 63/2018“), který potvrzuje, že započtení pohledávek za majetkovou podstatou vzniklých po rozhodnutí o úpadku dlužníka (tedy včetně pohledávek podle § 168 odst. 2 písm. b/ insolvenčního zákona) vylučuje právě úprava obsažená v § 140 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona [srov. shodně i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sen. zn. [29 ICdo 85/2017](#), uveřejněného pod

číslem 116/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 116/2019“).

37. Pro založení přípustnosti dovolání nezpůsobilou (jelikož právně bezcennou) Nejvyšší soud shledává v rámci právní otázky č. [2] též podotázku č. 3), jejíž sugestivnost (a tedy nepřipustnost) je zřejmá; tazatel (dovolatel) totiž do této podotázky vkládá rovnou i odpověď (své subjektivní přesvědčení, že v jeho věci soud spravedlivě nerozhodl). Na závěru, že odvolací soud musel poškodit druhou smluvní stranu a rozhodnout nespravedlivě, napadené rozhodnutí dozajista nespočívá.

38. Nejvyšší soud nicméně (byť až ve vazbě na argumentaci s touto otázkou spojenou v dalších částech dovolání) shledává dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř. pro odpověď na podotázku č. 1), položenou dovolatelem Nejvyššímu soudu v rámci právní otázky č. [2]. Z této argumentace (byť dovoláním málo zřetelně projevené) totiž plyne, že dovolatel nesouhlasí také se závěrem odvolacího soudu, že pro výsledek dovolacího řízení bylo určující že pro vypořádání nároků z bezdůvodného obohacení, které vůči sobě žalobce s dovolatelem mají, byla určující absence vzájemnosti (že nebyl uplatnitelný režim § 2993 o. z.); potud jde o věc dovolacím soudem beze zbytku neřešenou.

39. Otázka č. [1] se týká tzv. jiné vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Existenci takových vad zkoumá dovolací soud u přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), takže Nejvyšší soud neshledává účelným zabývat se poté, co dovolání připustil pro řešení otázky č. [2], podotázky č. 1), samostatně přípustností dovolání k otázce č. [1]; s námitkami vznesenými v souvislosti s touto otázkou se vypořádá v mezích přípustného dovolání.

IV.

Důvodnost dovolání

K otázce č. [1] (K poučovací povinnosti soudu)

40. Nejvyšší soud se nejprve zabýval dovolatelem namítanou (prostřednictvím otázky č. [1]) „překvapivostí“ napadeného rozhodnutí. Touto námitkou vystihuje dovolatel z obsahového hlediska tzv. jinou vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, tedy vadu, k jejíž existenci přihlíží Nejvyšší soud u přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Pro posouzení této námítky je rozhodné následující ustanovení občanského soudního řádu (ve znění, jež nedoznalo změn od zahájení sporu):

§ 118a (o. s. ř.)

(1) Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy.

(...)

(3) Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy.

(...)

41. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. [31 Cdo 619/2011](#), uveřejněném pod číslem 115/2012 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 115/2012“), jehož judikatorní význam je nadřazen rozhodnutím tříčlenných senátů Nejvyššího soudu o stejných otázkách, Nejvyšší soud vysvětlil, že rozsah důkazní povinnosti je ve sporném řízení zásadně určen rozsahem povinnosti tvrdit skutečnosti, neboť aby účastník mohl prokázat nějakou skutečnost, musí

ji nejdříve tvrdit. V tomto smyslu právní teorie hovoří o břemenu tvrzení, jímž rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení netvrdil všechny rozhodné skutečnosti významné pro rozhodnutí a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem břemene tvrzení je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí věci, pro nečinnost účastníků (v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníkům ustanovením § 101 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) nemohla být prokázána, neboť vůbec nebyla účastníky tvrzena. K tomu, aby účastník v řízení dostal své povinnosti tvrzení, slouží poučení podle ustanovení § 118a odst. 1 o. s. ř.

42. Poučovací povinnost ve smyslu § 118a odst. 3 o. s. ř. se pak uplatňuje tam, kde je namístě učinit závěr, že účastník, jemuž je ku prospěchu prokázání určité (pro věc rozhodné) skutečnosti, nesplnil svou důkazní povinnost, respektive dosud provedenými důkazy neunesl důkazní břemeno o takové skutečnosti, takže nenabídne-li (po poučení dle § 118a odst. 3 o. s. ř.) důkazy způsobilé takovou skutečnost prokázat, budou jej stíhat procesní následky spočívající v neunesení důkazního břemene o takové skutečnosti (srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. [31 Cdo 4616/2010](#), uveřejněný pod číslem 98/2013 Sb. rozh. obč., nebo opět [R 115/2012](#)).

43. Z obsahu spisu se podává, že odvolací soud při odvolacím jednání, jež se konalo dne 10. 12. 2021, poskytl dovolateli poučení v tom směru, že pro rozhodnutí věci je rozhodující, zda byla uzavřena nájemní smlouva mezi vedlejším účastníkem a žalovaným, neboť to bude mít dopad na to, kdo byl ochuzen případným užíváním strojů žalobcem. Dovolateli bylo dále dáno poučení, že dosud neuvedl konkrétní tvrzení, kdy a jakým způsobem byla uzavřena nájemní smlouva mezi těmito dvěma společnostmi, s tím, že nedoplní-li potud tvrzení, nebude ve sporu úspěšný, a s tím, že tvrzení, která dotvrdí, musí následně i prokázat (srov. protokol o odvolacím jednání, č. l. 185 p. v.).

44. Z takto poskytnutého poučení plyne, že šlo o poučení o povinnosti tvrzení (dle § 118a odst. 1 o. s. ř.) a o povinnosti důkazní (§ 118a odst. 3 o. s. ř.). Z toho, že soud (odvolací soud) takové poučení účastníku řízení poskytne, však ani poté, co účastník svá tvrzení doplní a prokáže je, neplyne povinnost soudu takovému účastníku ve sporu vyhovět, případně jej předem informovat, že ani tak ve sporu ne zvítězí.

45. Rozhodnutí založené na neunesení důkazního břemene o určité skutečnosti nelze zaměňovat s rozhodnutím založeným na tom, že na základě jiných důkazů byl skutkový stav o této skutečnosti zjištěn (pozitivně) jinak, než tvrdil některý z účastníků. V takovém případě nejde o to, že se určitá skutečnost neprokázala, nýbrž o to, že se prokázala jinak, než účastník tvrdil. Má-li soud určitou skutečnost za prokázanou jinak, než tvrdil některý z účastníků řízení, pak nemá důvod přistoupit k poučení dle § 118a odst. 3 o. s. ř., jelikož jeho rozhodnutí není v takovém případě rozhodnutím založeným na neunesení důkazního břemene o oné skutečnosti. Srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2019, sp. zn. [29 Cdo 3071/2018](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 9, ročníku 2020, pod číslem 89, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2021, sen. zn. [29 ICdo 112/2019](#), uveřejněný pod číslem 97/2021 Sb. rozh. obč. Řečené platí tím více tam, kde soud má určitou skutečnost za prokázanou tak, jak ji po poučení dle § 118a odst. 1 o. s. ř. účastník tvrdil, leč na takto prokázaném skutkovém základě dospěl v rovině právní k závěru pro onoho účastníka řízení nepříznivému.

46. V poměrech dané věc vzal odvolací soud za prokázanou (dovolatelem tvrzenou) skutečnost, že dovolatel (jako nájemce) uzavřel s vedlejším účastníkem (jako pronajímatelem) nájemní smlouvu s účinností od 1. 9. 2016. Důvod poskytovat dovolateli další poučení dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. proto neměl.

47. Nejvyšší soud pak ustáleně judikuje, že byla-li právní otázka, kterou odvolací soud zkoumal s

jiným výsledkem, zkoumána již soudem prvního stupně, mohl být rozhodnutím odvolacího soudu v dotčeném aspektu „překvapen“ jen účastník svých práv nedbalý a na jednání odvolacího soudu nepřipravený (srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. [29 Cdo 914/2014](#), uveřejněného pod číslem 107/2014 Sb. rozh. obč.). Dovolatel tedy tím, že odvolací soud poté, co se stejně jako okresní soud [jenž žalobu zamítl s poukazem na vzájemnou podmíněnost obou nároků (podloženým odkazem na závěry [R 28/2006](#))] zabýval vzájemností nároků vzešlých z plnění, která si účastníci řízení poskytovali po zániku podnájemní smlouvy, dospěl k závěru, že nejde o plnění vzájemně podmíněná (synallagmatická), překvapen být nemohl (neměl).

48. Dovolání proto potud není opodstatněné (dovolatelem namítanou vadou není řízení postiženo).

K otázce č. [2] (K postavení insolvenčního správce při provozování dlužníkovy závodu)

49. Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti, se nepodávají ani ze spisu, Nejvyšší soud se - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval ve spojení s otázkou č. [2], podotázkou č. 1) tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

50. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

51. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nemohl být zpochybněn (srov. argumentaci obsaženou již v odstavci 33. shora). Platí také, že samotné hodnocení důkazů (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) nelze úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem (srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2011, sen. zn. [29 NSČR 29/2009](#), uveřejněného pod číslem 108/2011 Sb. rozh. obč., včetně tam zmíněného odkazu na nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 1. 1997, sp. zn. [IV. ÚS 191/96](#), uveřejněný pod číslem 1/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).

52. Ty dovolací námitky, jimiž dovolatel prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu předestírá Nejvyššímu soudu svou vlastní skutkovou verzi událostí na téma, co v řízení prokázal, respektive na téma, co měl mít odvolací soud za prokázané, jsou tedy pro výsledek dovolacího řízení právně bezcenné (a Nejvyšší soud se jimi dále nebude zabývat).

53. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná následující skutková zjištění (z nichž vyšel odvolací soud):

54. Společnost D (jako leasingový pronajímatel) uzavřela s J. K. (jako leasingovým nájemcem) dne 8. 3. 2012 smlouvu o leasingu s opcí (dále jen „leasingová smlouva“), kterou leasingový pronajímatel přenechal J. K. do užívání (coby předmět leasingu) 1) snášecí stroj SETMASTERS DUPLEX 9/18, 2) trojstranný řezací stroj SDY-1, 3) skládací stroj STAHL Ti-52, a 4) řezačku papíru Polar 115E (dále opět též jen „tiskařské stroje“).

55. Leasingový pronajímatel, J. K. a dovolatel uzavřeli dne 30. 4. 2012 smlouvu o záměně účastníků leasingové smlouvy, na jejímž základě se od uvedeného data stal místo J. K. novým leasingovým nájemcem tiskařských strojů dovolatel.

56. Dovolatel zastoupený jednatelem J. K. (jako leasingový nájemce) uzavřel dne 30. 4. 2012 s dlužníkem (jako podnájemcem) podnájemní smlouvu, kterou leasingový nájemce přenechal dlužníku (coby předmět podnájemní smlouvy) tiskařské stroje za dohodnuté podnájemné ve výši 120.000 Kč měsíčně. Podle článku VI. odst. 29. podnájemní smlouvy bylo ujednáno (mimo jiné), že smlouva skončí také „dnem skončení leasingové smlouvy mezi vlastníkem předmětu nájmu a nájemcem“.

57. Usnesením ze dne 17. 2. 2015 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na jeho majetek a insolvenčním správcem ustanovil žalobce.

58. Podáním ze dne 12. 3. 2015 sdělil žalobce dovolateli, že trvá na pokračování podnájemní smlouvy.

59. Leasingový pronajímatel uzavřel s dovolatelem (zastoupeným J. K.) dne 31. 8. 2016 smlouvu o ukončení leasingové smlouvy k témuž datu. Ve smlouvě jsou jako předmět leasingu označeny tiskařské stroje s výjimkou trojstranného řezacího stroje SDY-1, přičemž leasingový pronajímatel tamtéž vyznamenal dovolatele o svém záměru prodat tiskařské stroje vedlejšímu účastníku a zmocnil dovolatele (který prohlásil, že má tiskařské stroje ve svém držení) k vydání předmětu leasingu (onomu) kupujícímu podle pokynů leasingového pronajímatele, s tím, že až do předání předmětu leasingu (onomu) kupujícímu ponese dovolatel nebezpečí škody na předmětu leasingu.

60. Podle předávacího protokolu ze dne 30. 9. 2016 ke kupní smlouvě uzavřené dne 31. 8. 2016 mezi společností D jako prodávajícím a vedlejším účastníkem jako kupujícím převzal vedlejší účastník od společnosti D zastoupené dovolatelem tiskařské stroje (mezi nimiž není coby předmět koupě opět uveden trojstranný řezací stroj SDY-1).

61. Dovolatel (jako nájemce) uzavřel s vedlejším účastníkem (jako pronajímatelem) dne 30. 9. 2016 ústní nájemní smlouvu, podle které vedlejší účastník přenechal dovolateli do užívání za dohodnuté nájemné tiskařské stroje (mezi nimiž není coby předmět nájmu opět uveden trojstranný řezací stroj SDY-1).

62. Žalobce se dozvěděl o ukončení leasingové smlouvy v březnu 2017.

63. Na základě faktur vystavených dovolatelem uhradil žalobce z majetkové podstaty dlužníka [jako podnájemné podle podnájemní smlouvy za měsíce září 2016 až únor 2017 (včetně)] dne 28. 8. a 9. 9. 2016 vždy částku 120.000 Kč, dne 21. 10. 2016 částku 50.000 Kč, dne 21. 11. 2016 částku 20.000 Kč, ve dnech 22. a 28. 11. 2016 vždy částku 50.000 Kč, dne 20. 12. 2016 částku 70.000 Kč, ve dnech 23. 2. a 14. 3. 2017 vždy částku 120.000 Kč a dne 31. 3. 2017 částku 40.000 Kč. V uvedeném období dlužník tiskařské stroje užíval.

64. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku:

§ 256 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční správce je po prohlášení konkursu oprávněn vypovědět nájemní smlouvu nebo podnájemní smlouvu uzavřenou dlužníkem ve lhůtě stanovené zákonem nebo smlouvou, a to i v případě, že byla sjednána na dobu určitou; výpovědní lhůta však nesmí být delší než 3 měsíce. Ustanovení občanského zákoníku o tom, v kterých případech a za jakých podmínek může pronajímatel vypovědět nájem bytu, tím nejsou dotčena.

(...)

§ 2991 (o. z.)

(1) Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil.

(2) Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního

důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.

§ 2993 (o. z.)

Plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

§ 2999 (o. z.)

(1) Není-li vydání předmětu bezdůvodného obohacení dobře možné, má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny. Bylo-li plněno na základě neplatného nebo zrušeného právního jednání, právo na peněžitou náhradu však nevznikne v rozsahu, v jakém se to přičítá účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání.

(2) Plnil-li ochuzený za úplaty, poskytne se náhrada ve výši této úplaty; to neplatí, zakládá-li výše úplaty důvod neplatnosti smlouvy nebo důvod pro zrušení závazku, anebo byla-li výše úplaty takovým důvodem podstatně ovlivněna.

(...)

§ 3028 (o. z.)

(...)

(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

§ 3074 (o. z.)

(1) Nájem se řídí tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti, i když ke vzniku nájmu došlo před tímto dnem; vznik nájmu, jakož i práva a povinnosti vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů. To neplatí pro nájem movité věci ani pro pacht.

(...)

65. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka a později nedoznala změn. Ustanovení občanského zákoníku v citované podobě, pro věc rozhodné platí beze změny od 1. 1. 2014.

66. Ve shora ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřené právní otázce následující závěry:

67. Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že jak leasingová smlouva tak podnájemní smlouva byly uzavřeny před 1. lednem 2014, takže se jako předběžná nabízela k zodpovězení především otázka, jakým režimem se obě smlouvy řídily od uvedeného data (se zřetelem k přechodným ustanovením obsaženým v § 3028 odst. 3 a 3074 odst. 3 o. z.). K tomu lze uvést, že judikatura Nejvyššího soudu vychází z toho, že úprava obsažená v § 3074 odst. 1 o. z. se týká i podnájmu (srov. k tomu např.

důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2020, sp. zn. [26 Cdo 1524/2019](#), uveřejněného pod číslem 94/2020 Sb. rozh. obč.). Vzhledem k tomu, že předmětem leasingu a následně též předmětem podnájmu byly movité věci, pro něž se pravidlo formulované v § 3074 odst. 1 větě první o. z. neuplatní (srov. § 3074 odst. 1 větu druhou o. z.), se však prosadí úprava obsažená v § 3028 odst. 3 o. z. (z níž při absenci jiného ujednání smluvních stran plyne, že práva a povinnosti smluvních stran leasingové smlouvy a podnájemní smlouvy se až do zániku těchto smluv řídila dosavadními právními předpisy (právní úpravou účinnou do 31. 12. 2013). Tím v poměrech dané věci též odpadla potřeba vyjádřit se k tomu, zda pravidlo formulované v § 3074 odst. 1 o. z. se může uplatnit pro finanční leasing, na kterém byla závislá existence podnájemní smlouvy (k povaze finančního leasingu srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2010, sp. zn. [31 Cdo 4356/2008](#), uveřejněný pod číslem 24/2011 Sb. rozh. obč.). Po prohlášení konkursu na majetek dlužníka (17. 2. 2015) se přitom režim podnájemní smlouvy spravoval (až do jejího skončení) též úpravou obsaženou v § 256 insolvenčního zákona.

68. Uplatňované bezdůvodné obohacení vzniklé v době od 28. 8. 2016 do 31. 3. 2017 se pak řídí (vzhledem k § 3028 odst. 1 a 3 o. z.) ustanoveními zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

69. Nejvyšší soud pak v první řadě nemá za správnou úvahu odvolacího soudu, že je nutno nahlížet jinak na platbu domnělého podnájemného za září 2016 (120.000 Kč) a jinak na ostatní platby (640.000 Kč), jelikož dovolatel (jako nájemce) uzavřel s vedlejším účastníkem (jako pronajímatelem) nájemní smlouvu až s účinností od 1. 10. 2016, takže mu v září 2016 nesvědčilo žádné právo k tiskařským strojům (a tudíž nemohl být ochuzen). Judikatura Nejvyššího soudu je totiž ustálena v závěru, že nepředá-li nájemce po skončení nájmu předmět nájmu pronajímateli, není pro vznik jeho povinnosti zaplatit peněžitou náhradu za užívání věci (§ 2991 o. z.) zpravidla významné (stejně jako tomu bylo za trvání nájmu), zda předmět nájmu užívá sám, nebo zda jeho užívání umožnil třetí osobě (dřívějšímu podnájemci); srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2023, sp. zn. [26 Cdo 2078/2022](#).

70. Tyto závěry se obdobně uplatní i pro leasingovou smlouvu. Jinak řečeno, nepředá-li leasingový nájemce po předčasném ukončení leasingové smlouvy předmět leasingu leasingovému pronajímateli, není pro vznik jeho povinnosti zaplatit peněžitou náhradu za užívání předmětu leasingu (§ 2991 o. z.) zpravidla významné, zda předmět leasingu užívá sám, nebo zda jeho užívání umožnil třetí osobě (dřívějšímu podnájemci). Ještě jinak řečeno, jestliže po předčasném ukončení leasingové smlouvy předmět leasingu nadále užívá třetí osoba, které předmět leasingu přenechal za trvání leasingové smlouvy do užívání leasingový nájemce podnájemní smlouvou, má leasingový pronajímatel (zpravidla současně vlastníkem předmětu leasingu) právo požadovat (jako ochuzený) vydání bezdůvodného obohacení po (bývalém) leasingovém nájemci (jelikož ten byl povinen předat mu předmět leasingu) a leasingový nájemce může (má právo) požadovat vydání bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním předmětu leasingu po oné třetí osobě, které za trvání leasingové smlouvy přenechal předmět leasingu k užívání podnájemní smlouvou. Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž v dotčeném ohledu neobstojí. Ostatně, odvolací soud neměl přehlédnout, že podle smlouvy o ukončení leasingové smlouvy zůstal předmět leasingu nadále u dovolatele z vůle leasingového pronajímatele (za účelem jeho pozdějšího předání novému vlastníku předmětu leasingu podle pokynů leasingového pronajímatele); srov. zjištění reprodukováno v odstavci 59. shora. Režim částky zaplacené žalobcem jako domnělé podnájemné za září 2016 (120.000 Kč) tedy nemá být (není) odlišný od režimu, kterým se mají řídit (řídí) ostatní platby (640.000 Kč).

71. Zbývá proto prověřit závěr odvolacího soudu, že pro vypořádání nároků z bezdůvodného obohacení, které vůči sobě žalobce s dovolatelem mají, byla určující absence vzájemnosti (že nebyl uplatnitelný režim § 2993 o. z.).

72. Nejde-li o některou z výjimek uvedených v § 2995 o. z., platí, že aktivní a pasivní věcná

legitimace závazku z bezdůvodného obohacení vzniklého plněním podle neplatné, zdánlivé nebo zrušené smlouvy svědčí zásadně toliko smluvním stranám; srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. [28 Cdo 694/2019](#), uveřejněný pod číslem 22/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 22/2020“).

73. V návaznosti na závěry [R 22/2020](#) Nejvyšší soud uvádí, že předpoklad formulovaný § 2993 o. z., totiž to, že strana splnila, „aniž tu byl platný závazek“, je (bude) naplněn (a o plnění podléhající režimu § 2993 o. z. půjde) i tam, kde bude nezbytné vypořádat plnění poskytované proto, že se strany zmýlily v předpokladu, že smlouva nadále trvá, ač již nastala rozvazovací podmínka, které vedla k jejímu skončení (pro budoucí období).

74. V poměrech této věci pak jde o to, zda poskytnuté plnění lze označit za plnění na základě domnělé (domněle trvající) podnájemní smlouvy, jestliže nájemce v době přijetí plnění věděl (na rozdíl od podnájemce, coby poskytovatele plnění), že (již) nemůže jít o podnájemné, jelikož podnájemní smlouva zanikla (skončila) smluvně dohodnutým způsobem (ukončením leasingové smlouvy, na jejímž základě leasingový nájemce podnájal předmět leasingu podnájemci).

75. Odvolací soud se v daném skutkovém rámci zjevně pokusil o výklad § 2993 o. z. (respektive o posouzení, zda označené ustanovení je uplatnitelné v poměrech dané věci) z pohledu koncepce přičitatelnosti plnění k závazku z příjemcova hlediska [srov. v literatuře např. dílo: Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 1918], přičemž pro tyto účely uzavřel, že příjemce plnění (dovolatel) věděl, že podnájemné na původní (podnájemní) smlouvu již nemůže přijímat a nemůže podle ní ani poskytovat plnění, takže (z jeho strany) šlo (jen) o plnění přijímané bez právního důvodu.

76. V těch případech, kdy si obě smluvní strany po skončení smlouvy nadále poskytují smlouvou sjednaná vzájemná plnění, je nicméně pro přičitatelnost plnění k závazku z příjemcova objektivizovaného hlediska významné i to, že každá ze smluvních stran ukončené smlouvy byla jak poskytovatelem plnění, tak jeho příjemcem. Bývalý podnájemce nadále poskytoval plnění bývalému nájemci tím, že mu hradil částky odpovídající podnájemnému podle ukončené podnájemní smlouvy a přijímal od bývalého nájemce plnění spočívající v tom, že nadále užíval předmět nájmu, a bývalý nájemce poskytoval bývalému podnájemci plnění tím, že mu i po skončení podnájemního nájmu umožňoval užívat předmět nájmu a přijímal od bývalého podnájemce plnění spočívající v tom, že od něj nadále inkasoval částky odpovídající podnájemnému podle ukončené podnájemní smlouvy. Přitom v poměrech dané věci není pochyb o tom, že bývalý podnájemce přijímal od bývalého nájemce plnění podle ukončené podnájemní smlouvy spočívající v tom, že nadále užíval (mohl užívat) předmět nájmu, aniž věděl (na rozdíl od bývalého nájemce) o skončení podnájemní smlouvy.

77. Uplatnění úpravy obsažené v § 2993 o. z. nemůže být v takové situaci závislé na tom, zda bezdůvodné obohacení (formou peněžité náhrady za užívání předmětu nájmu určené podle § 2999 o. z.) v soudním řízení vymáhá jako žalobce bývalý podnájemce (a bývalý podnájemce může coby žalovaný namítnout vzájemnost plnění), nebo zda bývalé smluvní strany vystupují ve sporu v opačném procesním postavení (jelikož bývalý podnájemce uplatňuje coby žalobce vydání bezdůvodného obohacení představovaného platbami domnělého podnájemného a bývalý nájemce jako žalovaný namítá vzájemnost plnění). Podstatné je, že alespoň jeden z příjemců plnění poskytovaných si stranami vzájemně podle již skončené smlouvy mohl na přijímané plnění pohlížet ze svého hlediska (objektivně vzato) jako na smluvní plnění (jelikož nevěděl o skončení smlouvy).

78. Jinak řečeno, jestliže si obě smluvní strany po skončení smlouvy nadále poskytují smlouvou sjednaná vzájemná plnění, přičemž alespoň jedna z nich takové plnění přijímá (posuzováno z jejího objektivizovaného pohledu) jako plnění ze smlouvy, uplatní se úprava obsažená v § 2993 o. z. bez zřetele k tomu, že druhá smluvní strana vzájemné plnění přijímala, ačkoli věděla, že o plnění podle

smlouvy již nemůže jít (že smlouva již skončila), a k tomu, zda námitku vzájemnosti plnění posléze uplatní právě tato druhá smluvní strana.

79. Zbývá dodat, že tam, kde si strany mají navzájem vracet peněžité plnění nebo peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z., přizná soud žalobci (poté, co žalovaný uplatní vzájemnost plnění podle § 2993 o. z.) pouze nárok na vrácení částky, o kterou peněžité plnění poskytnuté žalobcem žalovanému (peněžité náhrada) přesahuje peněžité plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté žalovaným žalobci. Pro takový postup soudu (vzájemné zúčtování) se nevyžaduje (nepředpokládá) projev žalovaného směřující k „započtení“ vzájemné pohledávky. Vzhledem k tomu, že takové vzájemné zúčtování není započtením, nepřekáží mu (v návaznosti na [R 63/2018](#) nebo [R 116/2019](#)) ani úprava omezující započtení některých pohledávek v průběhu insolvenčního řízení (srov. zejména § 140 insolvenčního zákona). Řečené lze shrnout i tak, že vzájemnému zúčtování peněžitých plnění nebo peněžitých náhrad postupem podle § 2993 o. z. nebrání ani úprava zakazující započtení některých pohledávek v průběhu insolvenčního řízení.

80. Právní posouzení věci odvolacím soudem tedy správné není. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (včetně závislých výroků o nákladech řízení) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

81. V další fázi řízení odvolací soud také ve skutkové rovině vyjasní nesrovnalosti projevující se tím, že leasingová smlouva i podnájemní smlouva se týkají celkem 4 strojů (včetně trojstranného řezacího stroje SDY-1), kdežto smlouva o ukončení leasingové smlouvy ani listina potvrzující obsah ústně uzavřené nájemní smlouvy z 30. 9. 2016 trojstranný řezací stroj SDY-1 nezmiňují.